

ארצות-הברית

(United States of America). את תגובת ממשלת ארה"ב על המדיניות האנטישמית של השלטון הנאצי בגרמניה יש לסקור נוכח קווי מדיניות החוץ האמריקנית והאילוצים שגרם המשבר בכלכלת ארה"ב בשנות ה-30. בשנים הראשונות של המשטר הנאצי (1933-1941) היתה התנגדות לכניסתם של פליטים יהודים לארה"ב. רק בשנת 1939, אחרי ועידת אוין, נכנסו לארה"ב פליטים יהודים ככול שאפשרו המכסות הקיימות, עם תום. החמרת מצבם של היהודים שבשלטון הנאצי גרמה כמה תגובות. אחרי 'ליל הבדולח' הוחזר שגריר ארה"ב בגרמניה, היו וילסון, להתייעצויות, ובעקבות האנשלוס של אוסטריה במרס 1938 לא בוטלו מכסות ההגירה של אוסטריה וחולקו בין כול ארצות תבל, אלא צורפו למכסות ההגירה מגרמניה. בשנת 1937 הורה הנשיא פרנקלין רוזולט להעביר לקונסוליות האמריקניות הנחיה לטפל בפליטי הנאציים מתוך 'דאגה מיוחדת'. ואולם, הצעת חוק לקליטת 10,000 ילדים יהודים פליטים מעבר למכסה (הצעת חוק ואגנר-רוג'רז), שהועלתה ב-1939 ושוב ב-1940, נתקעה בוועדה. במלחמת-העולם השנייה הוסיפה 'שאלת היהודים' להיות באותה קדימה נמוכה כלפני המלחמה.

יחסה של ארה"ב לגרמניה נגזר תחילה ממדיניות הבדלנות שלה, שמשמעותה המעשית היתה הסתלקות מכול המחויבויות הכרוכות בהיותה מעצמה עולמית, מהשתתפות ארה"ב במלחמת-העולם הראשונה נודעה חשיבות רבה ביצירת הלכי-הרוח הבדלניים, ועוצמתם של הלכי-הרוח הללו מנעה מממשל הנשיא רוזולט לנקוט עמדה של התערבות יעילה. למעשה חיזקה הבדלנות את מדיניות הפייסנות של צרפת ובריטניה, ומכמה בחינות אף היתה הגורם לא. אין כול ספק שחקיקה בדלנית, כגון חוקי הניטרליות של 1936, 1937 ו-1939, שאסרו מכירת נשק לצדדים לוחמים, אותה בברלין ובטוקיו 'אור ירוק' לתוקפנות.

קשה יותר למעוד על הקשר הישיר שבין בדלנות לאנטישמיות. בעוד שבגרמניה היתה 'שאלת היהודים' קשורה מבחינה אידיאולוגית למדיניות הכללית, היה הקשר בארה"ב בין 'שאלת היהודים' למדיניות הכללית עקיף ומשני. בגלל קשריה ההדוקים עם ממשל רוזולט, משכה אליה הקהילה היהודית כמגנט את הרגשות שעורר נגדו ה'ניו דיל'. הדבר ניכר במיוחד בתחום מדיניות החוץ, שבו אימצו מנהיגים יהודים עמדה תקיפה לטובת ההתערבות, ובכך עוררו עליהם את התנגדותם התקיפה של דוברי הבדלנות, כגון צ'רלז לינדברג, שהזהיר, בנאום בדה מוין (Des Moines) ב-1941, שאוהדי בריטניה ויהודים מנסים לגרור את ארה"ב למלחמה. הרבה לפניו הצביעו אנטישמים גלויים יותר, כצ'רלז קוגלין, ג'ראלד ל"ק סמית והמנהיג הנאצי פריץ קון, של הקשר, כביכול, בין התנועה ל'בלימת היטלר' ובין היהודים.

בשנות ה-30 היתה האנטישמיות רגש שנבע בעיקר מן הקצה הימני של הקשת הפוליטית. תרבותם הפוליטית של יהודי ארה"ב מיקמה אותם בצידה השמאלי של הקשת. יהודים תמכו

תמיכה חזקה בהתארגנויות הסתדרויות עובדים ובקונגרס הארגונים התעשייתיים (C.I.O.), והיו התומכים האיתנים ביותר בתוכנית מדינת הרווחה, ברוח נטיותיהם הסוציאל-דמוקרטיות. מספר המתנדבים היהודים לבריגדה הבין-לאומית, שנלחמה בספרד נגד כוחות פרנקו, היה גדול בהרבה משיעורם באוכלוסייה. כמה ממתנגדי ה'ניו דיל', שמתחו ביקורת על מספרם הגדל והולך של יהודים בתפקידים בכירים בממשל, החלו לקרוא ל'ניו דיל' 'Jew Deal'. משום כך אפשר היה ליצור קואליציה לעיצובה של מדיניות להצלת יהודים רק עם האגף הליברלי בקשת הפוליטית. לממשל הליברלי של רוזולט לא היה רצון לפעול להצלת יהודים, ולפיכך לא היה מחנה הליברלים רחב דיו כדי להשפיע על המדיניות. יתרה מזו, החשש מאבטלה מחמת זרם הפליטים היה מהנימוקים העיקריים נגד מדיניות להצלת יהודים.

הוויכוח הציבורי על מדיניות החוץ הסתיים משהתקיפו היפנים את פרל-הרבור (Pearl Harbor), ואולם, הדבר כמעט שלא השקית את האנטישמיות הצורמת, שהוסיפה להתקיים בכמה מגזרים בארה"ב. הרגשות נגד פליטים ונגד הצלה חוזקו בפחד חדש שמא תחדיר גרמניה מרגלים לתוך זרם הפליטים. מודעותו לרגשות הנפוצים הללו היה ששכנעה את רוזולט שאסור באיסור חמור שהמלחמה תצטייר כמלחמה על הצלת יהודים. וכך, בעת שברלין דיברה בלי הרף על ה'יהודי השטני', ואף האשימה את רוזולט עצמו שהוא יהודי, דיבר הממשל האמריקני, באותן פעמים נדירות שבהן התכוון לשאלת היהודים, רק על 'פליטים מדיניים'.

אחרי פרל-הרבור התרחבה האדישות כלפי הפליטים והקיפה גם את שאלת הצלתם של הכלואים במחנות. גם אחרי שהיה ברור, שגרמניה אכן החלה בהשמדת היהודים במסגרת ה'פתרון הסופי', ניסה משרד החוץ האמריקני לעכב את אישור הידיעות, שהעביר אליו לילנד הריסון, קונסול ארה"ב בברן שבשווייץ. תחת זאת הוחל בחיפושי סרק אחר שטחים המתאימים ליישוב יהודים. היהודים עצמם לא היו מוכנים לצאת לשום מקום פרט לארץ-ישראל, ואילו הממשל האמריקני הקפיא את בעיית ארץ-ישראל, שנחשבה לעניינם של הבריטים, עד לאחר שתסתיים המלחמה. הגוף היחיד שהגיע לכלל מעשה היתה האגודה הדומיניקנית להתיישבות (Dominican Republic Settlement Association), מפעל בעל ממדים זעירים שהקמתו היתה אחת מתוצאותיה של ועידת אוין. ובינתיים גירשה קובה מחופיה אוניות פליטים דוגמת 'סנט לואיס' (1939), שהסיעה פליטים אומללים; האוניות נאלצו לשוב לאירופה, שבה היו נוסעיהן צפויים למוות.

רוב הצעדים שנקט ממשל רוזולט נועדו להיות מחוות יותר מאשר מדיניות עקיבה להקלת מצוקתם של הקורבנות. ועידת אוין באמצע 1938, שכונסה לפי הוראתו של רוזולט כדי להסדיר את מצבם הסבוך של הפליטים, נועדה מראש לכישלון, מפני שהמשלחת האמריקנית קיבלה הנחיה שהממשל לא יסכים לשום התערבות בחוקי ההגירה. לא היה

אפשר לצפות לכך שהתנגדות המדינות קולטות הפליטים האחרות, כבריטניה וצרפת, שלא היו מסוגלות לתרום תרומה ממשית לפתרון הבעיה, תהיה טובה יותר מהתנהגותה של אמריקה הסרבנית. גם המדינות של יישוב הפליטים במקומות אחרים, שתלו בה תקוות רבות, היתה למעשה כשלון מחפיר. המדינות הקולטות רצו להיפטר מן היהודים ולא להציע להם מיקלט.

בשנים 1942-1945 לא נתנו בעלות-הברית במטרות המלחמה שלהן שום קדימה להצלת יהודים. נדחו הצעות שהועלו שוב ושוב להעניש את הגרמנים, או לנהל עמם משא-ומתן כדי להקל את המצב, כגון לשלוח למחנות חבילות מזון או להעניק לכלואים מעמד של שבויי מלחמה, מפני שחשבו שצעדים כאלה יפריעו לניהול המלחמה. הרצח השיטתי של היהודים לא הועלה באף אחד מוועידות המלחמה של בעלות-הברית בטהרן, בקזבלנקה וביאלטה.

ככול שהוסיפו הידיעות להגיע למערב ולקהל הרחב בחודשים מאי-דצמבר 1942, כן גבר הלחץ על ממשלת בריטניה לעשות משהו כדי לעזור ליהודים. הקהילה היהודית בבריטניה, נציגי היישוב, חלק מהעיתונות, ממשלת פולין בגולה, נכבדי הכנסיה והפוליטיקאים (ראי להזכיר את חברת הפרלמנט הבריטי אלינור ראתבון) כולם לחצו על בריטניה. נראה שבסופו של דבר ממשלת פולין בגולה היא ששכנעה את ממשלת בריטניה לעשות משהו. כשנודע לממשלת ארה"ב על רצונם של הבריטים לעשות מחווה כלשהי, הגיבה בתמיכה בפרסום הצהרה במקום בפעולה ממשית. ההצהרה, שאותה ניסח משרד החוץ הבריטי ושתוקנה במשרד החוץ האמריקני, פורסמה ב- 17 בדצמבר 1942. היא פורסמה בשמן של ארה"ב, בלגיה, בריטניה, נורווגיה, פולין, צ'כוסלובקיה והמועצה הלאומית של צרפת. ההצהרה גינתה במפורש את המדיניות החייתית של השמדה בדם קר', והדגישה שמאות אלפים נהרגו. לפני שקרא את ההצהרה מעל בימת הפרלמנט הבריטי אמר שר החוץ הבריטי אנתוני אידן, שמדובר בה על גורלם המר של היהודים. אלא שההצהרה לא הניחה את דעתם של התובעים לעזור ליהודים. ועידת ברמודה היתה עוד 'מחווה' שעשו הבריטים והאמריקנים לדורשי ההצלה. רק ב- 1943 הוזכרו היהודים בהכרזות שדובר בהן על פעולות עונשין ועל פשעי מלחמה.

אחרי אוקטובר 1942, משדלפו מאירופה הכבושה בידי הנאצים ידיעות על גורל היהודים, צמחה בקרב דורשי ההצלה תנועה חזקה שציידה בפעולה. בלונדון ובוושינגטון הגיבו בכינוס ועידה שנייה בעניין הפליטים בברמודה באפריל 1943. עד מהרה התגלה, שהוועידה נועדה להשקיט את דעת-הקהל מבלי לנקוט צעדים ממשיים להצלה. מרבית ההצעות להצלה נדחו. מרה במיוחד היתה דחייתה של ההצעה שאוניות היוצאות טעונות מארה"ב לבריטניה וחוזרות ריקות ישמשו להעברת פליטים למקומות מיקלט – דבר שיקל את זרימת הפליטים מספרד ומפורטוגל. נדחתה גם ההצעה להתחיל במשא-ומתן עם ברלין על שחרורם של היהודים ועל הפסקת הטבח. במקום זאת הוחלט בוועידה להחיות את הוועדה הבין-

ממשלתית לענייני פליטים, סוכנות פליטים בין-לאומית שהוקמה אחרי ועידת אוין ושבתלה מן העולם. היו גם תוכניות ראשוניות להקים מחנה פליטים בצפון אפריקה. תוצאות הוועידה היו כה דלות שהוחלט שלא לתת להן פומבי; דורשי ההצלה הכריזו, שהוועידה לא היתה אלא 'לעג אכזרי'. הוועידה נערכה באותו רגע היסטורי שבו התנהל מרד גטו ורשה – הקשר האיום בין סבלם של היהודים ובין אדישותן של בעלות-הברית נתגלה בצורה מזעזעת. ואולם, התכסיס של 1943 פתחו דורשי ההצלה במערכה להביא לידי הקמתה של סוכנות ממשלתית להצלת יהודי אירופה. דיונים בנושא ההצלה, שנערכו בקונגרס בנובמבר 1943, הובילו לסילוקו של עוזר שר החוץ ברקינירידג' לונג, שהיה אחראי יותר מכול לערב-רב של התוכניות שהרכיבו את תוכנית ההצלה של הממשל ושעיצבו את הקו הנוקשה בכול הנוגע למדיניות מכסות ההגירה.

פעילות תקיפה בשאלת ההצלה לא באה ממשד החוץ, אלא, כצפוי, ממשד האוצר, שבראשו עמד הנרי מורגנטאו, היהודי המקורב ביותר לרוזוולט. ג'וזיה דו בויס, פקיד במשרד האוצר, גילה ראיות לכך, שמשד החוץ ניסה להעלים ידיעות חמורות על ה'פתרון הסופי' והשתדל לסכל את כול מאמצי העזרה. מידע זה, שנכלל בתזכיר סודי, הובא ב-16 בינואר 1944 לנשיא רוזוולט עם תוכנית להקמתה של סוכנות פליטים בין-לאומית. בסופו של דבר הקים רוזוולט את ה'ועד לענייני פליטים', בראשות ג'ון פללה, פקיד ממשד האוצר. רוב חברי הוועד באו מן הארגונים היהודיים, שהיו בקיאים בענייני הצלה. המימון בא מן הג'וינט. כמעט מיד עם הקמתו היה על הוועד לענייני פליטים להתמודד עם המצב בהונגריה. הגרמנים רצו מאוד לחסל את היהודים שם לפני מפתם. הוועד לענייני פליטים שידר לעם ההונגרי אזהרה לבל ישתף פעולה עם הגרמנים בגירושים המתוכננים. כול המדינות שהיו להן קשרים דיפלומטיים עם הונגריה נתבקשו להגדיל את מספר חברי המשלחות שלהן כדי שאפשר יהיה לעקוב אחרי הגירוש. בשוודיה גייס איבור אולסון, סוכן של הוועד לענייני פליטים, את ראול ולנברג, והלה הוכיח מה אפשר להשיג בחזית ההצלה כשיש רצון להציל חיים. לקבוצות נוער ציוניות במחתרת נשלחו כספים כדי לאפשר להן לפתוח נתיבי בריחה דרך יוגוסלביה, סלובקיה ורומניה. באפריל הוצאה הוראה מיוחדת מטעם הנשיא לבניית מקום מיקלט זמני, שיוקם באמצעות רשות ההשמה של הצבא בפורט אונטריו, ליד אוסויגו שבמדינת ניו-יורק. בדרך זו נעקפו חוקי ההגירה הנוקשים, שהיו המחסום העיקרי להצלה. המחנה באוסויגו עתיד היה להיות דוגמה לארצות קולטות אחרות, ובכללן ארץ-ישראל, לקליטת קורבנות השואה. הופעל לחץ על מדינות ניטרליות, ביחוד באמריקה הלטינית, להתיר כניסת פליטים לתחומיהן, וכן פעלו האמריקנים אצל הצלב האדום הבין-לאומי, שבשווייץ ובהונגריה יצג אותו פרידריך בורן, לסייע ליהודי הונגריה.

ואולם, למרות הגברת הפעילות מצד הממשל של רוזוולט, התגלה, שהצלת היהודים הנותרים היא משימה קשה מאוד. בהונגריה לא התקשה אדולף איכמן כלל לגרש את

היהודים שחיו מחוץ לבודפשט. בעלות-הברית עדיין לא שלטו על אזורי הגירוש. ההצעה להפציץ את המחנות ומסילות הברזל שהוליכו אליהם (ראה אושוויץ, הפצצת), שהעלו דורשי ההצלה כבר באביב 1943, היתה יכולה לבוא במקום השליטה בשטח. ואולם, הן בבריטניה והן בארה"ב דחה הפיקוד הצבאי העליון ואת רעיון ההפצצה בנימוק שהיא תפריע בלא צורך למטרה הראשית – ניצחון במלחמה; עוד נימוק היה, שהיא תביא 'תועלת מפוקפקת'. ממשלות ארצות-הברית, בריטניה וברית-המועצות התנגדו לעסקת הכופר שהועלתה בקשר להצלת יהודי הונגריה. פריצת הדרך בחזית ההצלה, שאותה סימלה הקמת הוועדה לענייני פליטים, באה מאוחר מדי וביצועה היה חלש מדי; לא היה עוד בכוחה להציל את שארית הפליטה באירופה.

[ראה גם יהדות ארצות-הברית והשואה; העתונות האמריקנית והשואה; הצלת ילדים בארצות-הברית].